

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Nagy Lajos*
 Cím: *Őszi séta Aquincum romjai között*

Forrás: *Magyarország*

Br

(Hely)

1923. 10. 28.

(Idő)

(Köt.)

Osztályozás

Tárgy

902.6

Hely

Idő

"1923"

Személy

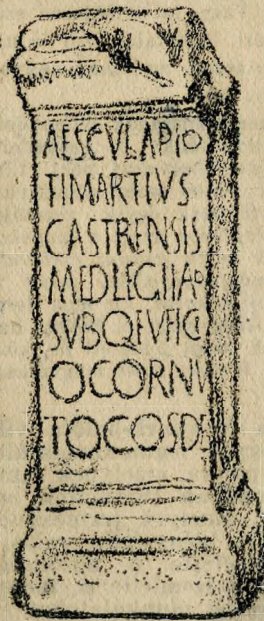
ŐSZI SÉTA AQUINCUM ROMJAI KÖZÖTT

Megjelent az Aquincumi Múzeum új kalauza

Ezeröttszáz évvel ezelőtt a hatalmas római birodalom legválságosabb óráit élte. Az északi Kárpátok lejtőin megtelepedett barbárság látszólagos tétlenségéből kimozdult. Kellemtelennek kezdte érezni a római impérium új határvédelmi intézkedéseit, melyek saját földjüket is bevonták a hadizónába s erődökkel látták el a Duna balpartját. A római birodalmat, ezt a szélesen elterjeszkedett alkotmányt, mely ez időben egy modern európai érzékenységgel a képzelődések és a sötét veszélyektől rettegő nyugtalan lelkivilágát éli, s a barbárok minden kis megmozdulására összeressen, — ideges nyugtalanság fogja el. Pannoniára irányult mindenki figyelme, mint a birodalom északi, megerősített gyűrűjére. Az itt történő hadieseményektől a birodalom sorsát tették függővé. Maga Szent Jeromos is megdöbbentő képet fest hazánk akkori állapotáról s rémülten írja:

„Düledezik az egész római világ!”

Ötven évvel később a barbárok be is törtek a mai Dunántúlra és elpusztították a virágzó Valeria

A Miklós uca 1. sz. ház helyén álló római kőház alapköve Aeskulapiusnak ajánlva

adatait mégis gazdag képpé bővíthetjük, ha alaposan áttanulmányozzuk az Aquincumi Múzeum római leleteit, s a régi városnak másfélezeréves pihenés után felásott romjait.

Az Aquincumi Múzeum nagynevű igazgatója, s a fiatalabb régész generáció kiváló nevelője, Kuzsinszky Bálint dr., ki 1888-tól az ásátásoknak is vezetője volt,

tartományt. Ekkor a császár, Valentinianus maga jött el a Duna mentére és Aquincumban szállt meg, hogy onnan vezesse a háborút. Ez 374. év őszén történt. A kis Aquincum kövezett uccái visszhangzottak a felvonuló csapatok lovainak patkózajától, s a legionáriusok hadi énekétől. A következő évben még egy nagyobb eseményt élt át Aquincum, mert a katonaság itt kiáltja ki az elhalt császár kis fiát a birodalom új uralkodójává.

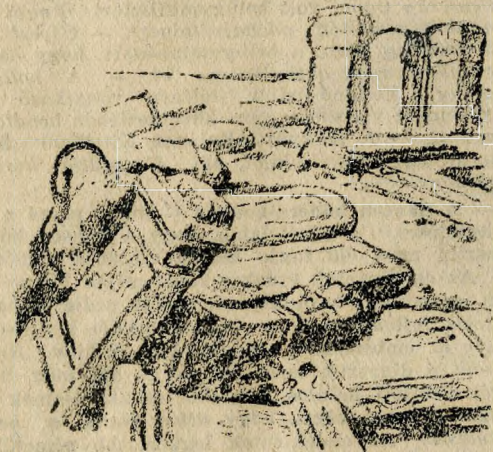
A történetírók többé nem írnak Aquincumról. De az ő hallgatásuk ezzel még nem zárja le Aquincum történetét. Az újabb kutatók az ásátások segítségével megállapították, hogy csak a város virágzása szűnt meg e korban, s indult rohamosan hanyatlásnak. Túlélte Attila hun király uralmát, hogy azután belévesszen a népvándorlaskor még egészen fel nem derített homályába.

Eddig az időpontig a keveset beszélő történelem

most bocsátotta ki a Múzeum új kalauzusát. Címlapján egy sokat mondó sor van: Megjelent Pest és Buda szabad királyi városok egyesítésének 50. évében.

Jelos tudósunk e jubileumra egy nagyon hiányzó, kis munkával lepte meg a fővárost. Attekintő képet és összefoglaló történetet írt a városunk területén történt első civilizált letelepedésről és római kolóniáról.

A kis Aquincum valamivel északabbra feküdt, mint a mai székvárosunk, mert az akkori hadivizonyok a vizet jobb katonai erősségnek tekintették, mint a dombokat. Akkor a Duna volt a birodalom határa, azt kellett ellenőrizni ép a legveszélyesebb

Római faragványos kövek a múzeum környékén

ponton, hol két barbár nép találkozott a balparton, az északon lakó quád és a Duna-Tisza közén tanyzó Jazyg-szarmata. Arpád-kori királyaink Budája (Buda veset) valamivel délebbre terült el a mai Ó-buda és Újlak helyén, s az ott lévő dombokra támaszkodott. Zsigmond korában még délebbre vonul a város a mai Vár helyére, melynek kimagasló és a vidéket uraló magas volta a középkori hadi és védelmi rendszernek jobban megfelelt.

Kuzsinszky Bálint kis kalauza nemcsak az új leletekről értesít, hanem a régi történet több, eddig még teljesen fel nem derített pontjáról is új megállapításokat tartalmaz. Ezeket az új eredményeket

pedig a történelem legnagyobb segéde, az *első tudomány*, a régészet nyújtotta.

Aquincum Claudius korában (Kr. u. 41–54) lett táborhely, midőn Augustus hódítását, mely csak a Száva vidékéig terjedt, a Duna vonaláig tolják előre.

Aquincum ekkor még jelentéktelen hely, *kisebbség garnizon*. Akkor alakul itt római város, midőn állandó katonaságot kap, s ez a második segédczred, a legio secunda adiutrix.

A *kiépített tábor a mai hajógyár-szigeten feküdt*, melyet a kis Duna még nem választott el a szárazföldtől. Vele szemben a Duna balpartján volt a Transaquincum nevű erőd, melyet a jobb parttal híd kötött össze. A tábor mellett épül a *Katonaváros*, mely a csapatokat kísérő markotányosok, kereskedők és iparosok bódéiból (canabae) fejlődik ki. Ez a városrész a mai Ó-Budán terült el, de ebből kevés emlék maradt fenn, mert beépítették.

Ez lehetett azonban Aquincum legvirágzóbb része, s itt álltak a legimpozánsabb középületek.

Eről tanuskodnak azok a szép korinthusi oszlopfejek, amelyek ma Schmidt Miksa kiscelli kastélyában vannak, továbbá a Flórián téri. Mária Terézia korában Schönwisner vezetése alatt kiásott *fürdő aléptímenyének és fűtőkészülékének maradványai*. A Miklós uca 1. sz. ház helyén a katonaság nagy kórháza (valetudinarium) állott. A Királyhegyen a körben épített házak alatt joggal hiszik a tudósok, hogy egy római theatrum állott, annál is inkább, mert egy római felirat az aquincumi színészcéh sugójáról tesz említést.

E városrészrel már az ásások területére érkezünk el. Fürdőket, tornacsarnokot, vásárteret, templomokat, agyagművesek és téglafőzők kemencéit, s ezektől északra az amphitheatrumot tárták fel az ásások.

Előkerült az ásás helyén két Mithra szentély szobrokkal és fogadalmi, feliratos oltárkövekkel. Más hasonló, isteneknek szentelt bitárköveik félszázalánál többet tesznek ki. De nemcsak a római kapitólium *hármass istensége volt tisztelőik tárgya*. A római vallási szinkretizmus a főistenek mellett a keletről bevándorolt istenek tisztelőit is megtűrte.

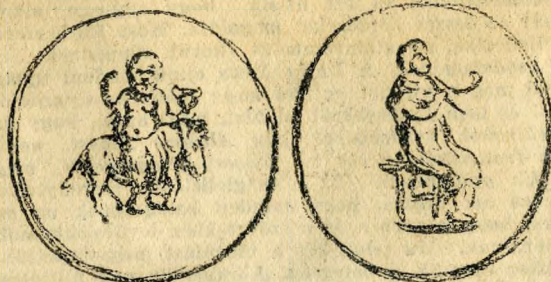
Városuk élén két polgármester állott, akik mögött 100 tagú tanács működött.

Ezenkívül a tisztviselők egész sora ügyelt fel a piacok, utak tisztaságára, végezte az igazságszolgáltatást. Ötévenként pedig a polgármesterek egyike, kinek jelzője ekkor quinquennalis, végezte a vagyonszezeirást.

A lakosság anyagi helyzetéről sirjaik nyújtának felvilágosítást; ezek tartalma a legkülönfélébb tárgyakból tevődött össze, s ma a múzeumban szemlélhetők. *Mig el nem szegényedtek, addig ékszereikkel temették el a halottaikat, s díszes kőkoporsóba zárták vagy sírkövet emeltek föléjük.*

Egy új gazdag sírleletet a Leipziger-féle cukorgyár területén ástak ki, nem hiányzott innen sem az arany nyaklánc, agát karkötő, s a bronzveretekkel díszes ékszer tartó ládika.

Igy került elő sírokból az aquincumi agyagművesgyár több szép alkotása, csak egy pár hónappal ezelőtt is két díszes lepénysütőminta, melyek az itt foglalatokoskodó iparosok művészi leleményeiről számolnak be.

Lepénysütő minták Aquincumból

Az agyagműves gyár és termékeinek kiásása a régészek előtt a legnagyobb meglepetés számba ment. *Ily nagy tömegben sehol sem került elő egy gyár felszerelése*. Az edények kiegészítésére szolgáló minták, s a díszítő bélyegzők egy féltérmet töltenek meg a múzeumban.

A múzeum mellett elterülő füves térségen azonban olyan kövek hevernek, melyeket a patkálókúra tervezett hátsó oszlopszarnokban szándékoztak felállítani, de e szép tervet a háború megakasztotta. Most az időjárás szeszélyének vannak kitéve, melyről tudjuk, hogy ninesen mű- és történeti értéke, s mindennap lelemes egy-egy betűt vagy díszítést a feliratokból.

Ilyenkor ősszel a dértől megcsipett, lehullt falevelek takarója veszi pártfogásába a szanaszét heverő

köveket, melyekre büszke felírást vagy nagyhangú fogadalmakat véstek ki, s megvédi nedvesség ellen a katonák sírköveit, melyeken ezek nem könnyű itáliai öltözetben jelennek meg, hanem kétféle ágazó köpenyben (paenula) és nyakvédő sállal (focale). *Ilyen téli öltözetben őrizték a Dunát, s így vonultak ki Aquincumból*, talán ép egy ilyen szeles, őszi napban, hogy a hanyatló birodalmat, s vele az egységes birodalom eszméjét is megvédjék.

Az alkonyi szél most lecsapja a gázgyár kéményeinek kormos füstjét, mely áttetsző fátyolként terül el a romok felett. A törtéte XX. század és a római világ nagyobb ellentéle talán seholsem jut úgy kifejezésre, mint ép e helyen, hol a hatalmas gáztartályok szomszédságában a régi kultúrának már csak méterekre kiemelkedő romjai szemlélhetők.

A történelem a népek temetője, de fentartója az emlékeiknek. Az emlékek pedig a nemes törekvések és nagy akarások egymásba fonódó lánczemei: amit az emberi nem fejlődésében jelentettek s az egyetemes kultúrának kölcsönöztek. A rómaiak ilyen alkotásairól és kultúrájáról számol be Kuzsinszky Bálint egyetemi tanár könyve is.

Nagy Lajos dr.